

Social Work & Education

©SW&E. 2025

УДК 37.013.42:316.613.4]-053.2-053.6](045)

DOI: 10.25128/2520-6230.25.2.7

Оксана КРАВЧЕНКО,

доктор педагогічних наук,
професор, декан факультету
соціальної та психологічної освіти,
Уманський державний
педагогічний університет імені
Павла Тичини, Умань, Україна;
okskravchenko@ukr.net,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9732-6546>

Алла ВОЙТОВСЬКА,

доцентка кафедри соціальної
педагогіки та соціальної роботи,
докторка філософії із соціальної
роботи,⁴ alla.voytovskaya@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4960-6348>

Статус статті:

Отримано: квітень 10, 2025

1-ше рецензування: травень 12, 2025

Прийнято: травень 30, 2025

Кравченко, О., Войтовська, А. (2025). Підтримка дітей та молоді через соціально-емоційну освітню діяльність (на прикладі реалізації проєкту «Розширення можливостей для дітей і молоді через навчання, розвиток навичок та UPSHIFT» Молодіжним центром «Start» УДПУ імені Павла Тичини). *Social Work and Education*, Vol. 12, No. 2 pp. 215-223. DOI: 10.25128/2520-6230.25.2.7

ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ЧЕРЕЗ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНУ ОСВІТНЮ ДІЯЛЬНІСТЬ

(на прикладі реалізації проєкту «Розширення можливостей для дітей і молоді через навчання, розвиток навичок та UPSHIFT» Молодіжним центром «Start» УДПУ імені Павла Тичини)

Анотація. У статті розглядається актуальність впровадження соціально-емоційної освіти в умовах сучасних глобальних викликів, що охоплюють соціальну нестабільність, інформаційне перенавантаження та проблеми психічного здоров'я серед дітей і молоді. Соціально-емоційна освіта представлена як стратегічно важливий підхід до формування емоційної грамотності, розвитку навичок емпатії, саморегуляції, самоусвідомлення та конструктивної взаємодії.

На прикладі проєкту «Розширення можливостей для дітей і молоді через навчання, розвиток навичок та UPSHIFT», реалізованого Молодіжним центром «Start» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини у співпраці з ГО «СКЦ «Задзеркалля» за підтримки ЮНІСЕФ Україна, проаналізовано ефективність інтеграції CEO в різні освітньо-соціальні простори.

Дослідження охоплює багатовекторну діяльність, що проводиться на базі дошкільних закладів, бібліотек, молодіжних центрів і соціальних установ, що забезпечує інклюзивність, міжсекторальну взаємодію та широкий охоплення цільової аудиторії. У статті наведено дані опитування батьків щодо емоційного стану дітей, результати якого свідчать про позитивну динаміку у психоемоційній сфері, розвитку комунікативних і когнітивних навичок. Окрему увагу приділено структурі навчальних модулів, ролі фахівців у формуванні безпечного освітнього середовища, ефективним методам роботи з дітьми, що враховують вікові особливості та потреби внутрішньо переміщених осіб.

Зроблено висновки щодо високої ефективності впроваджених практик соціально-емоційної освіти, їх впливу на гармонійний розвиток дитини та необхідність подальшого впровадження CEO в систему підготовки педагогічних і соціальних кадрів.

Ключові слова: соціально-емоційна освіта, діти, молодь, емоційна грамотність, психоемоційна підтримка, розвиток навичок, інклюзія, проєкт.

ВСТУП

У період глобальних трансформацій, коли соціальна нестабільність, інформаційне перевантаження та виклики психічного здоров'я торкаються навіть наймолодших, соціально-емоційна освіта (CEO) постає як стратегія, що дозволяє дітям і молоді розвиватися всебічно – інтелектуально, емоційно та соціально. Її впровадження в навчальний процес – не просто модна тенденція, а необхідність, що відповідає запитам часу.

У сучасному світі, де стрімко зростає інформаційне навантаження, а соціальні виклики стають все складнішими, підтримка емоційного благополуччя дітей та молоді набуває критичного значення. Саме соціально-емоційна освітня діяльність стає важливим інструментом формування психологічної стійкості, розвитку емпатії, уміння працювати в команді та управляти власними емоціями.

Соціально-емоційна освіта – це педагогічний процес, спрямований на розвиток емоційного інтелекту, міжособистісних навичок і здатності до емпатії. Вона формує у дітей та підлітків уміння розпізнавати, розуміти й регулювати свої емоції, будувати здорові відносини, долати труднощі, ухвалювати зважені рішення.

Цей підхід поєднує психологічні інструменти з освітніми методиками, створюючи безпечне, підтримувальне середовище для формування гармонійної особистості.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження в галузі соціально-емоційної освіти активно ведуться вже кілька десятиліть. У світі існує багато науковців, установ і ініціатив, які вивчають вплив CEO на розвиток дітей та молоді. Н. Дужик, дослідниця, яка аналізує основні поняття соціально-емоційного навчання та його значення в сучасній педагогіці; у своїх роботах вона розглядає міжнародні моделі CEO та їх адаптацію в українському освітньому контексті. Ю. Приходько, її наукова діяльність зосереджена на розвитку емоційно-оцінних відносин у дітей дошкільного віку, що є основою для формування соціально-емоційних навичок. О. Масалітіна, О. Марущенко та О. Рассказова, представники ГО «ЕдКемп Україна», які активно працюють над впровадженням соціально-емоційного навчання в українських школах.

Метою статті є опис підтримки дітей та молоді через соціально-емоційну освітню діяльність через реалізацію проєкту «Розширення можливостей для дітей і молоді через навчання, розвиток навичок та UPSHIFT» Молодіжним центром «Start» УДПУ імені Павла Тичини.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Сучасні діти стикаються з багатьма труднощами: відчуження в соціальних мережах; булінг у школі; нестача підтримки з боку дорослих; тривожність, депресія та інші психоемоційні проблеми; виклики, пов'язані з війною, міграцією, зміною соціального статусу. Соціально-емоційна освіта дозволяє створити простір, у якому кожна дитина почувається цінною, почутою та захищеною. Вона формує основу для ментального здоров'я та сприяє академічному успіху. Виокремимо ключові складові соціально-емоційної освіти (Гоулман, 2017; Гриневич, 2016):

1. Самоусвідомлення. Уміння розпізнавати власні емоції, аналізувати внутрішній стан, розуміти особисті цінності та сильні сторони. Цей компонент є фундаментом для розвитку емоційного інтелекту.

2. Саморегуляція. Контроль над емоціями, вміння справлятися зі стресом, агресією, тривогою. Дитина навчається відповідально реагувати, а не діяти імпульсивно.

3. Соціальна обізнаність. Розвиток емпатії, повага до культурного та індивідуального різноманіття, розуміння потреб інших. Це сприяє створенню толерантного, дружнього середовища.

4. Навички міжособистісного спілкування. Ефективна комунікація, активне слухання, вирішення конфліктів, співпраця – усе це формує здатність працювати в команді, вести конструктивний діалог.

5. Відповідальне прийняття рішень. Аналіз ситуацій, етична рефлексія, врахування наслідків дій – як в особистому, так і в соціальному контексті.

Дослідники виділяють переваги впровадження CEO: Зменшення проявів насильства в освітньому середовищі, підвищення мотивації до навчання та загального рівня академічних досягнень, покращення психологічного клімату в колективах, формування цілісної особистості, здатної адаптуватися до змін, профілактика психоемоційних розладів, зокрема тривожних та депресивних станів (Дужик, 2023; Приходько, 2013).

Програма ЮНІСЕФ Україна впроваджує проект «Розширення можливостей для дітей і молоді через навчання, розвиток навичок та UPSHIFT», яку реалізує ГО «СКЦ «Задзеркалля» у регіонах з високою концентрацією внутрішньо-переміщених осіб (Кіровоградська область, Черкаська, Вінницька область).

У межах проекту із дітками щоденно проводились соціально-емоційні навчальні заходи з метою впровадження компоненту «Підтримка дітей та молоді через соціально-емоційну освітню діяльність та взаємодію «рівний-рівному» (січень 2025 – квітень 2025).

Заняття проводяться не лише в закладах дошкільної освіти, а й на базі бібліотек, молодіжних центрів, а також у закладах соціальної сфери, що дозволяє охопити широку аудиторію дітей. Така різноманітність локацій сприяє створенню доступного, інклюзивного простору для розвитку емоційної грамотності, творчості та соціальних навичок. Проведення занять у різних установах також сприяє міжсекторальній співпраці, об'єднуючи зусилля педагогів, психологів, соціальних працівників і бібліотекарів задля підтримки психоемоційного благополуччя дітей.

Бібліотека надає більший доступ до нової інформації, використання інтерактивних технологій для дітей, забезпечення безпечного середовища, проведення просвітницької діяльності та інтеграції ВПО.

Заклади соціальної сфери забезпечують залученість дітей до колективу, підтримку емоційної стійкості, підтримку ВПО, педагогічну освіту батьків, підтримку дітей з особливими освітніми потребами, надолуження освітніх втрат та соціалізацію вразливих груп населення.

Заклади дошкільної освіти надають матеріальну базу, досвід участі в проєктах, дотримання санітарних умов за європейськими стандартами, попередження девіантної поведінки, залученість дітей дошкільного віку, співпраця з громадою та надання психологічної допомоги для дітей та батьків.

Фахівці відіграють ключову роль у підготовці та проведенні занять, спрямованих на розвиток емоційної грамотності дітей. Вони ретельно планують зміст і структуру активностей з урахуванням вікових та психологічних особливостей учасників, створюючи безпечне середовище для самовираження та емоційного зростання. Завдяки своїй професійній чуйності спеціалісти забезпечують психоемоційну підтримку дітей, допомагають їм краще розуміти та приймати власні почуття, навчають ефективних технік самозаспокоєння. У процесі занять фахівці сприяють розвитку командної взаємодії, формуванню навичок довіри, емпатії та взаємопідтримки. Вони моделюють позитивні стратегії поведінки, демонструючи приклади уважного слухання, співпереживання та внутрішньої рівноваги. Завершальним етапом є організація рефлексії, під час якої діти осмислюють отриманий досвід і закріплюють нові знання. Таким чином, завдяки професіоналізму фахівців, заняття стає не лише пізнавальним, а й важливим етапом у формуванні емоційної стійкості, самосвідомості та гармонійного розвитку дитини.

Молодіжні центри направлені на розвиток та залученість до взаємодії між людьми, самовдосконалення та залучення до творчості. В Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини заняття проводяться на базі «Молодіжного центру» («Start»).

Перед початком занять та реалізації проєкту 20 батьків із однієї групи пройшли опитування для оцінки соціально-емоційного стану дитини за останні 4 тижні, поставивши відмітку «Ніколи», «Рідко», «Інколи», «Часто», «Постійно» навпроти тверджень. Для зручності відповіді респондентів подамо у таблиці 1.

Таблиця 1. Оцінка соціально-емоційного стану дітей

	Твердження	Відповіді
1	Ваша дитина впевнена, що в житті на неї в житті чекають хороші події	79%
2	Ваша дитина каже правду	79%
3	Ваша дитина може легко, без вагань зробити той чи інший вибір	85%
4	Ваша дитина може самостійно знайти багато цікавих справ	80%
5	Ваша дитина впевнена, що вона розуміється в певних речах, справах	78%
6	Ваша дитина думає, що про неї піклується багато людей	83%
7	Вашій дитині подобаються усі, з ким вона зустрічається або знайомиться	80%
8	У вашої дитини є досягнення, якими вона може пишатися	82%
9	Ваша дитина відчуває себе спокійно	78%
10	Ваша дитина перебуває в гарному настрої	85%
11	Ваша дитина радіє кожному новому дню	85%
12	Ваша дитина добре ладнає з людьми	77%
13	Ваша дитина завжди ділиться солодощами із іншими	75%
14	Ваша дитина відчуває себе бадьоро	85%
15	Ваша дитина відчуває себе розслабленою	80%

В результаті було з'ясовано, що позитивний емоційний стан мають 81% дітей, також 81% мають позитивний прогноз та субшкала соціальної бажаності відповідає 78%.

Усі заняття поділені на шість модулів і кожен модуль передбачає чотири тематичні зустрічі, кожна з яких має чітку структуру: соціо-емоційне налаштування, освітню складову, рухову, творчу, дослідницьку, вільну та рефлексійну діяльності (рис.1).

Рис. 1. Модуль 1, заняття 1 «Від незнайомців до друзів»

Вважаємо за доцільне результати занять описати за наступними показниками:

1. Психоемоційна сфера.

- Формується емоційна грамотність, діти навчаються ідентифікувати, називати, відображати емоції.

- Розвивається емпатія, діти вчаться розуміти почуття інших, проявляти співчуття.

- Зміцнюється самооцінка через творчі завдання діти переживають успіх, проявляють індивідуальність.

2. Соціалізація.

- Формуються нові зв'язки, знайомство, взаємодія в парах, міні-групах, гуртах.

- Розвиток навичок співпраці у гуртовій творчості, іграх, під час спільних завдань.

3. Комунікативні навички.

- Розширюється словниковий запас, діти опановують лексику емоцій.

- Тренується виразне мовлення під час обговорення, відповіді на запитання, описів.

4. Когнітивна сфера.

- Розвиток асоціативного мислення, колір = емоція; музика = настрій.

- Розвиток уважності та самоспостереження через ігри, «термометр емоцій», вправи.

5. Творчий потенціал.

- Реалізація себе через мистецтво малюнки, колажі, мультібус, ебру-арт.

- Стимуляція фантазії, вправи з уявленням (метелики, лимони, коктейлі).

Ми спостерігаємо позитивну динаміку за результатами проміжного опитування: участь у заняттях сприяє помітному покращенню у дітей навичок комунікації, здатності до взаємодії, а також більш усвідомленому та відкритому сприйняттю навколишнього світу й соціального середовища. Це свідчить про ефективність обраних форм і методів роботи, які підтримують емоційний розвиток, розвивають емпатію та сприяють формуванню здорових соціальних зв'язків.

ВИСНОВКИ

Соціально-емоційна освіта – це інвестиція в майбутнє. Вона формує психологічно здорове, соціально активне, співчутливе покоління. У сучасному світі, де емоційна грамотність стала не менш важливою, ніж академічна, такий підхід є запорукою гармонійного розвитку дитини як особистості. Соціально-емоційна освіта (СЕО) в умовах глобальних викликів є ключовим чинником формування психологічної стійкості, емпатії та здорового соціального функціонування у дітей і молоді. На основі реалізованого проекту можна зробити такі висновки: СЕО успішно інтегрується в освітній процес різних установ (дошкільних, соціальних, молодіжних центрів), сприяючи психоемоційному розвитку дітей; програма сприяє підвищенню рівня емоційної грамотності, самооцінки, соціалізації, комунікативних та когнітивних навичок у дітей; залучення батьків і міжсекторальна співпраця підвищують ефективність заходів; спостерігається позитивна динаміка емоційного стану дітей, що підтверджується результатами опитування.

Перспективними завданнями є інтеграція СЕО в систему підготовки педагогів і фахівців соціальної сфери – створення модулів у програмах ЗВО та підвищення кваліфікації. Таким чином, соціально-емоційна освіта не лише актуальна, а й стратегічно важлива для забезпечення гармонійного розвитку дитини в умовах сучасних викликів

ЛІТЕРАТУРА

Гоулман, Д. (2017). *Емоційний інтелект: чому він може бути важливішим за IQ*. К.: Основи. 464 с.

Дужик, Н. В. (2023). Теоретичні аспекти соціально-емоційного навчання в контексті сучасної освіти. *Інноваційна педагогіка*. № 65(2). С. 101–105. URL: https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/65/part_2/19.pdf

Приходько, Ю. О. (2013). *Розвиток емоційної чутливості у дітей дошкільного віку: монографія*. К.: Ніка-Центр. 192 с.

Гриневич, Л. М. (2016). Концепція «Нової української школи»: стратегія реформування освіти. *Освіта і управління*. № 3–4. С. 5–15.

Калашнікова, С. (2021). *Соціально-емоційне навчання: аналітичний огляд*. EdCamp Ukraine. URL: <https://nus.org.ua/2021/08/31/yak-uprovadzhuvaty-sotsialno-emotsijne-navchannya-v-shkolah-analitychnyj-oglyad/>.

Марущенко, О., Масалітіна, О. (2022). *Практика впровадження CEO в українських школах*. EdCamp Ukraine. URL: <https://nus.org.ua>

Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL). What is SEL? URL: <https://casel.org/what-is-sel/>

EdCamp Ukraine. (2025). Building an Effective SEE Learning Programme in Ukraine. *Journal of Educational Change*. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/20556365251321119>

SUPPORTING CHILDREN AND YOUTH THROUGH SOCIO-EMOTIONAL EDUCATIONAL ACTIVITIES

(on the example of the implementation of the project «Expanding Opportunities for Children and Youth through Training, Skills Development and UPSHIFT» by the Youth Center «Start» of Pavlo Tychyna UPU)

Oksana KRAVCHENKO, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Social Pedagogy and Social Work Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Ukraine;

Alla VOITOVSKA, PhD, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Ukraine;

Abstract. *The article examines the relevance of implementing socio-emotional education in the context of modern global challenges, which include social instability, information overload, and mental health problems among children and youth. Socio-emotional education is presented as a strategically important approach to the formation of emotional literacy, the development of empathy skills, self-regulation, self-awareness, and constructive interaction.*

Using the example of the project «Expanding Opportunities for Children and Youth through Learning, Skills Development, and UPSHIFT», implemented by the Faculty of Social and Psychological Education of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University in cooperation with the NGO «SCC «Zadzerkalya» with the support of UNICEF Ukraine, the effectiveness of integrating SEA into various educational and social spaces is analyzed.

The study covers multi-vector activities carried out on the basis of preschool institutions, libraries, youth centers and social institutions, which ensures inclusiveness, intersectoral interaction and wide coverage of the target audience. The article presents data from a survey of parents on the emotional state of children, the results of which indicate positive dynamics in the psycho-emotional sphere, the development of communicative and cognitive skills.

Special attention is paid to the structure of educational modules, the role of specialists in the formation of a safe educational environment, effective methods of working with children that take into account age characteristics and the needs of internally displaced persons.

Conclusions are drawn regarding the high effectiveness of the implemented practices of socio-emotional education, their impact on the harmonious development of the child and the need for further implementation of SEA in the system of training pedagogical and social personnel.

Key words: *socio-emotional education, children, youth, emotional literacy, psycho-emotional support, skills development, inclusion, project.*

References

Goulman, D. (2017). *Emotional intelligence: why it can be more important than IQ*. Kyiv: Osnovy. 464 p. [in Ukrainian].

Duzhyk, N. V. (2023). Theoretical aspects of socio-emotional learning in the context of modern education. *Innovative Pedagogy*. No. 65(2). P. 101–105. URL: https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/65/part_2/19.pdf [in Ukrainian].

Prykhodko, Yu. O. (2013). *Development of emotional sensitivity in preschool children: monograph*. Kyiv: Nika-Center. 192 p. [in Ukrainian].

Grynevych, L. M. (2016). The concept of the “New Ukrainian School”: a strategy for reforming education. *Education and Management*. No. 3–4. P. 5–15. [in Ukrainian].

Kalashnikova, S. (2021). *Social-Emotional Learning: An Analytical Review*. EdCamp Ukraine. URL: <https://nus.org.ua/2021/08/31/yak-uprovadzhuvaty-sotsialno-emotsijne-navchannya-v-shkolah-analitychnyj-oglyad/>. [in Ukrainian].

Marushchenko, O., Masalitina, O. (2022). *Practice of implementing SEA in Ukrainian schools*. EdCamp Ukraine. URL: [https://nus.org.ua/Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning \(CASEL\). What is SEL?](https://nus.org.ua/Collaborative%20for%20Academic,%20Social,%20and%20Emotional%20Learning%20(CASEL).%20What%20is%20SEL/) URL: <https://casel.org/what-is-sel/> [in Ukrainian].

EdCamp Ukraine. (2025). Building an Effective SEE Learning Programme in Ukraine. *Journal of Educational Change*. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/20556365251321119>

Article history:

Received: April 10, 2025

1st Revision: May 12, 2025

Accepted: May 30, 2025